

סוגיות עכשוויות באמנות המערכה

בין הקטבים

עוצמה ימית

מרכז דדו
לחשיבה צבאית
בין-תחומית

מאמרי הגיליון
זמינים לקריאה גם
באתר מרכז דדו

הקדמה

כתב העת **בין הקטבים** מספר 38, המוקדש לעוצמה ימית, מתפרסם בתקופה שבה משתנה מקומה של זרוע הים בביטחון הלאומי של ישראל. בעשורים הראשונים שלאחר הקמתה של המדינה הצעירה, היה הכוח הצבאי היבשתי המרכיב המרכזי בעוצמה הצבאית שלנו. הכוחות היבשתיים מילאו את תפקיד המפתח בהדיפת האיום הערבי על שטחה של ישראל, בהעברת הלחימה לשטח האויב ובהכרעת כוחותיו הצבאיים. הישגיהם הקרקעיים של כוחותינו השתלבו גם במאמץ הלאומי הרחב יותר של הקמת המדינה משום שאפשרו את הגדלת שטחה הגאוגרפי ואת נכסי הטבע שברשותה.

מאז שנות ה־90 של המאה הקודמת ועד השנים האחרונות, נדחק הכוח היבשתי ממקומו המרכזי והוחלף בעליונות האווירית והמודיעינית שממנה נהנה צה"ל ביחס לחזבאללה בלבנון ולחמאס ולג'יהאד האסלאמי הפלסטיני (גא"פ) בעזה. ב"אומת הסטארט־אפ", צה"ל לא שימש עוד להתמודדות עם איומים קיומיים או לקח חלק בהגשמת בניין המדינה. תפקידו המרכזי של הכוח הצבאי באותן שנים הסתפק בהגנה על הסטטוס־קוו הביטחוני־מדיני ועל השקט ועל הביטחון היחסיים שמהם נהנו אזרחי המדינה. את ההכרעה בשטח האויב החליף צה"ל בפגיעה קשה בכוחו הצבאי של האויב באופן שנועד להרתיעו ולהחלישו ולשומרו, בלית ברירה, כאיום שניתן להכילו.

לאורך כל התקופה, המשקל היחסי של זרוע הים ביחס ליתר מרכיבי העוצמה של צה"ל היה מצומצם, חרף חשיבות המרחב הימי. בין אם בשל אילוצים תקציביים או מאפייני הלחימה ובין אם בשל מחלוקות תפיסתיות, זרוע הים לא הצליחה לבסס את מקומה כשווה בין שווים. שינוי ניכר בהקשר זה חל בתחילת המאה הנוכחית בשל צמד התפתחויות. הראשונה, גילוי של מאגרי גז טבעי במרחב המים הכלכליים של מדינת ישראל והטלת האחריות הבלעדית על זרוע הים להגן על משאבים אלה. השנייה, בשנים האחרונות ישראל מאמצת לעצמה תפקיד חדש במזרח־התיכון, בצפון אפריקה ובים התיכון – גם אם לא תמיד באופן מודע ולעיתים אף בחוסר רצון – כמעצמה אזורית. ישראל מצויה בעימות אזורי עם איראן, שבמסגרתו לכוחה הצבאי יש תפקיד אזורי החורג מהיבטים צבאיים גרידא. בנסיבות אלה, נדרשת זרוע הים של צה"ל לתפוס את מקומה ככוח הצבאי המרכזי בעת הנוכחית.

כיצד ניתן להתמודד עם האיום מצד איראן ושלוחיה? נראה כי חלק מהמענה יינתן באמצעות מערכות היחסים המתהוות עם מדינות המפרץ ועם סנטקום (CENTCOM, פיקוד המרכז של ארצות־הברית). זהו שיתוף פעולה בין־לאומי שבו לכוחותינו הימיים קיים תפקיד מסורתי של דיפלומטיה צבאית ימית שאף זרוע צבאית אחרת אינה יכולה למלא. זאת ועוד, לנוכח המרחק הגאוגרפי הרב בין ישראל לאיראן, מתגלה זרוע הים כ"זרוע הארוכה" החדשה־ישנה של מדינת ישראל. על כתפיה של זרוע הים מוטלת האחראיות לעמוד בצורה עצמאית בחזית העימות בין הצדדים, אך גם לסייע ליתר כוחות הצבא לקחת חלק בעימות זה.

מכאן, נשאלת השאלה מהן המגמות שיכוונו את בניין הכוח של החיל בשנים הבאות ואיך תיראה הפעלת הכוח שלו. מאמרי גיליון זה מציגים היבטים שונים של השינוי במעמד זרוע הים, על הלבטים, על האתגרים ועל ההזדמנויות שמגלמת התקופה. המאמרים נכתבו הן בידי מפקדים בזרוע והן בידי חוקרים בכירים באקדמיה העוסקים בתחום. כתמיד, אנחנו מקווים שהמאמרים יספקו תשתית לדיון הנדרש בנושא השינוי המתואר, כזה שמצוי בתחילת דרכו ושעוד ניתן להשפיע על מהלכו.

קריאה מועילה!

דובי רוז	גל פרל	איתי חימיניס
עורך	עורך	עורך ראשי, בין הקטבים